

INFOC_{СВЯТ}

ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ
И НАУКА

2019 **2**

ТЕМА НА БРОЯ
ВАЛИДИРАНЕ НА
НЕФОРМАЛНО ОТВОРЕНО
ОНЛАЙН УЧЕНЕ – ПРАКТИКИ
ЗА ОЦЕНЯВАНЕ И
ПРИЗНАВАНЕ В ЕВРОПА

НАЦИОНАЛЕН ЦЕНТЪР ЗА
ИНФОРМАЦИЯ И ДОКУМЕНТАЦИЯ

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРИЗНАВАНЕ НА ОНЛАЙН ОБУЧЕНИЕ: ПЕРСПЕКТИВИ, АКТУАЛНИ ПРОБЛЕМИ И РЕШЕНИЯ	4
---	---

ПРАКТИКИ ЗА ПРИЗНАВАНЕ НА ОТВОРЕНИ ОНЛАЙН КУРСОВЕ	16
---	----

ПРАКТИКИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ И ПРИЗНАВАНЕ НА УЧЕНЕ, БАЗИРАНО НА ОБРАЗОВАТЕЛНИ РЕСУРСИ С ОТВОРЕН ДОСТЪП	22
---	----

ИЗСЛЕДВАНИ ПРИМЕРИ ЗА ПРИЗНАВАНЕ И ОЦЕНЯВАНЕ	24
--	----

ОБОБЩЕНИЕ И ЗАКЛЮЧЕНИЯ	35
------------------------------	----

Бюлетинът **INFC**_{свят}
се изготвя по материали от реномирани
чуждестранни източници

Редакционен съвет:

Ваня Грашкина
Величка Лозанова
д-р Йордан Илиев

Отговорен редактор:
Величка Лозанова

адрес Национален център за
информация и документация
бул. „Д-р Г. М. Димитров“ № 52А
1125 София

Дизайн и оформление
на корицата:
Диана Тодорова

телефони 02 / 817 38 55

ел. поща lozanova@nacid.bg

уебсайт www.nacid.bg

ISSN 1314-8958 (Print)
ISSN 2367-9417 (Online)

25 години INFOСВЯТ

„INFOСвят“ е сред информационните издания с най-дълга история в нашата страна. Неговото начало е поставено през 1994 г., когато под името „Информационен свят“ стартира като двумесечно реферативен бюлетин, насочен към широк кръг специалисти с интереси в областта на науката, промишлеността, икономиката, опазването на околната среда. С течение на годините бюлетинът променя своя облик, като от 2004 година съдържанието му постепенно се профилира към образованието и науката. През 2011 г. „INFOСвят“ започва да се издава в две серии: „Училищно образование и младеж“ и „Висше образование и наука“, които се публикуват на тримесечие в печатен и електронен формат. От 2018 г. бюлетинът е наличен само в електронен формат със свободен достъп. Предлага се и в печатен формат при поискване.

Материалите на страниците на бюлетина – подготвени от висококвалифицирани експерти въз основа на реномирани чуждестранни източници – вече четвърт век представят водещият чуждестранен опит по актуални теми и проблеми в сферата образованието и науката.

ВАЛИДИРАНЕ НА НЕФОРМАЛНО ОТВОРЕНО ОНЛАЙН УЧЕНЕ – ПРАКТИКИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ И ПРИЗНАВАНЕ В ЕВРОПА

ПРИЗНАВАНЕ НА ОНЛАЙН ОБУЧЕНИЕ: ПЕРСПЕКТИВИ, АКТУАЛНИ ПРОБЛЕМИ И РЕШЕНИЯ

Специално място в мащабния европейски проект за отваряне на образованието¹ е отделено на признаването на знания и умения, получени чрез пълноценно използване на възможностите на съвременните информационни и комуникационни технологии. Поради актуалността на проблематиката *Съвместният изследователски център на ЕК* публикува доклад, посветен на валидирането и признаването на неформално онлайн базирано обучение. В доклада са

разгледани съществени аспекти, свързани с практиките за оценяване и признаване на придобитите знания и умения. На базата на систематизираната информация са дефинирани препоръки и добри практики за бъдещи политики.

На първо място са уточнени основните термини и понятия. Посочени са три вида отворено учене в областта на онлайн и дистанционното обучение, като значението на „отвореността“ се различава за всеки от тях.

	Отворено образование, Отворени университети	Отворени онлайн курсове	Отворени образователни ресурси
Дефиниция на „отворено“	Няма начална квалификация	Без такса за обучение	Безплатни за (повторно) използване и разпространение
Издаване на сертификати	Да	Да	Не
Придобиване на образователна степен	Да	Не	Не
Целева група	Студенти/други учещи	Учещи	Учещи и преподаватели
Основна цел	Учебни програми	Курсове	Учебни теми

¹ Инициативата е представена в INFOсвят, 2019, бр.1.

Отворените образователни ресурси са предназначени за преподаване, учене и провеждане на научни изследвания. Те се намират в публичното пространство или са създадени в съответствие с лиценз за интелектуална собственост, който позволява тяхното свободно използване, пренасочване и повторна употреба. Отворените образователни ресурси включват пълни курсове, учебни материали, модули, учебници, видео, тестове, софтуер и всякакви други инструменти, материали или техники, използвани за подпомагане на достъпа до знания. Ресурсите може да послужат като материал за самообучение или да допълват/разширяват учебния материал, предоставен от преподавателите.

Отворени онлайн курсове (ООК) са предназначени за голям брой участници, достъпни за всеки и навсякъде, при наличие на интернет връзка. Те са достъпни за всички, които нямат квалификация и се предлагат безплатно. Управляват се от експерти във висшето образование или индустрията и се поддържат от системи за управление на обучението или специализирани платформи. Налични са две форми на ООК. В сООК, учещите се насърчават (макар и да не са задължени) да допринасят активно чрез публикации в блогове или в социалните медии. Публикациите се събират онлайн от организаторите на курса и се споделят с всички участници чрез електронна поща или бюлетини. В този вид курсове обучаемите преследват собствените си резултати от ученето с акцент върху общността и връзките между тях. хООК, от друга страна, наподобяват традиционните курсове и се използват методите на преподаване от

висшето образование. Предварително записани лекции и степенувани форми за оценка се предоставят на обучаемите, които могат да си взаимодействат в предварително зададени форуми в една платформа.

Неформалното (non-formal) учене е концепцията, за която има най-малък консенсус. Позиционира се между формалното и **самостоятелното (informal²)** учене. Формалното учене се провежда в организирана и структурирана среда и е изрично определено по отношение на цели, време или ресурси. То е умишлено от гледна точка на обучаемия и води до валидиране и сертифициране. Самостоятелното учене е резултат от ежедневните дейности, свързани с работата, семейството или свободното време. Типичен пример е обучение на работното място, организирано от работодателя. То не е организирано или структурирано по отношение на цели, време или подкрепа. Неформалното учене е вградено в дейностите по планиране, без да е изрично определено като учене (по отношение на учебни цели, време за учене или подкрепа). То е умишлено от гледна точка на обучаемите, а резултатите от него могат да бъдат валидирани и да доведат до сертифициране.

Изтъкнато е значението на признаването на неформалното учене в контекста на висшето образование. Чрез него учещите могат да бъдат приети в желани от тях програми, предлагани от висшите училища. Студентите могат да напредват по-бързо в учебния план, като покриват чрез неформално учене част от изискванията на учебната програма и да придобият образователна степен.

² Sources: CEDEFOP, UIS-UNESCO

<http://www.cedefop.europa.eu/EN/publications/13125.aspx>; <http://uis.unesco.org/en/glossary>

Фигура 1. Свързаност и преходи между формалното, неформалното и самостоятелно учене

Уточнено е, че признаването на знания и умения, получени в резултат на неформално и самостоятелно учене, присъства в дневния ред на ЕС от 2012 г. В препоръка на Съвета е подчертано значението на валидирането му за насърчаване на заетостта и мобилността. Препоръчва се страните членки да установят системи за валидиране, които да позволяват признаването на резултатите, придобити чрез неформално и самостоятелно учене. Те следва да са съобразени с националните специфики, като позволяват знанията, уменията и компетентностите, придобити чрез тези форми на учене, включително и чрез образователни ресурси с отворен достъп, да бъдат валидирани. По този начин учещите могат да придобият пълна или частична квалификация.

Електронни документи за удостоверяване на отворено онлайн учене

Дефинирани са **два типа цифрови сертификати**, издавани от платформите за отворено онлайн учене, които:

- удостоверяват участието във или завършването на конкретен курс;
- потвърждават покриването на резултатите от ученето с проверена идентичност на учещия.

Цифровите сертификати обикновено включват препратка към информация за курса и/или показват необходимите данни на интернет страницата на доставчика на курса, чрез което се потвърждава неговата автентичност. Представени са практиките на най-популярните доставчици на онлайн курсове – Coursera, EdX, FutureLearn и Iversity.

Платформата Coursera присъжда сертификати (Statements of Accomplishment) на лицата, завършили успешно предлаганите курсове. Те са подписани от преподавателя на курса, включват имената на лицето,

завършило курса, наименованието на курса и краткото му описание. Предлага се и възможност за получаване на сертификати с потвърдена идентичност (Verified Certificates) срещу заплащане.

Фигура 2. Онлайн сертификат за завършен курс на Coursera

Порталът EdX предлага три типа сертификати: *почетни* (Honour Code Certificates), с *потвърдена идентичност* (Verified Certificates) и за *завършване на поредица от курсове* (X Series Certificates). След завършване на съответния курс учещите получават препратка по имейл до техния сертификат с детайлите на курса.

За онлайн курсовете на **FutureLearn** се издават сертификати за *участие* (Certificates of

Participation) и за *завършен курс* (Statements of Attainment). Те могат да се използват като доказателство за придобити знания във връзка с формално или неформално продължаващо професионално развитие, но не присъждат кредити или квалификация.

Платформата Iversity издава сертификати за *участие* (Statements of Participation) и за *завършване на курс* (Certificates of Accomplishment). Първите удостоверяват преминат

курс, докато вторите съдържат оценка, проверена идентичност, кратко описание на курса и подпис на преподавателя. Отбелязва се също, ако учащият е сред първите 10% по успех. Специално внимание е обърнато на приложението към сертификатите (Certificate Supplement), което се издава само от тази платформа. То е отделен документ с подробна информация за съдържанието и структурата на курса, неговата цел и схема за оценяване. Освен това, учащите, положили изпит на място, получават кредити от университета, в който преподава лекторът.

Френският портал за отворено онлайн учене Unow предлага сертификати и значки, а **openHPI** – документ за завършване на курс (graded record of achievement), който удостоверява, че учащият е сред първите 5, 10 или 20% по успех сред участниците.

През последните години широка популярност намират т. нар. **цифрови значки** (digital badges). Те са знак за постижение в резултат на извършена от притежателя им конкретна дейност. Колекцията от получени цифрови значки свидетелства за придобити знания и умения. Дефинирани са няколко вида:

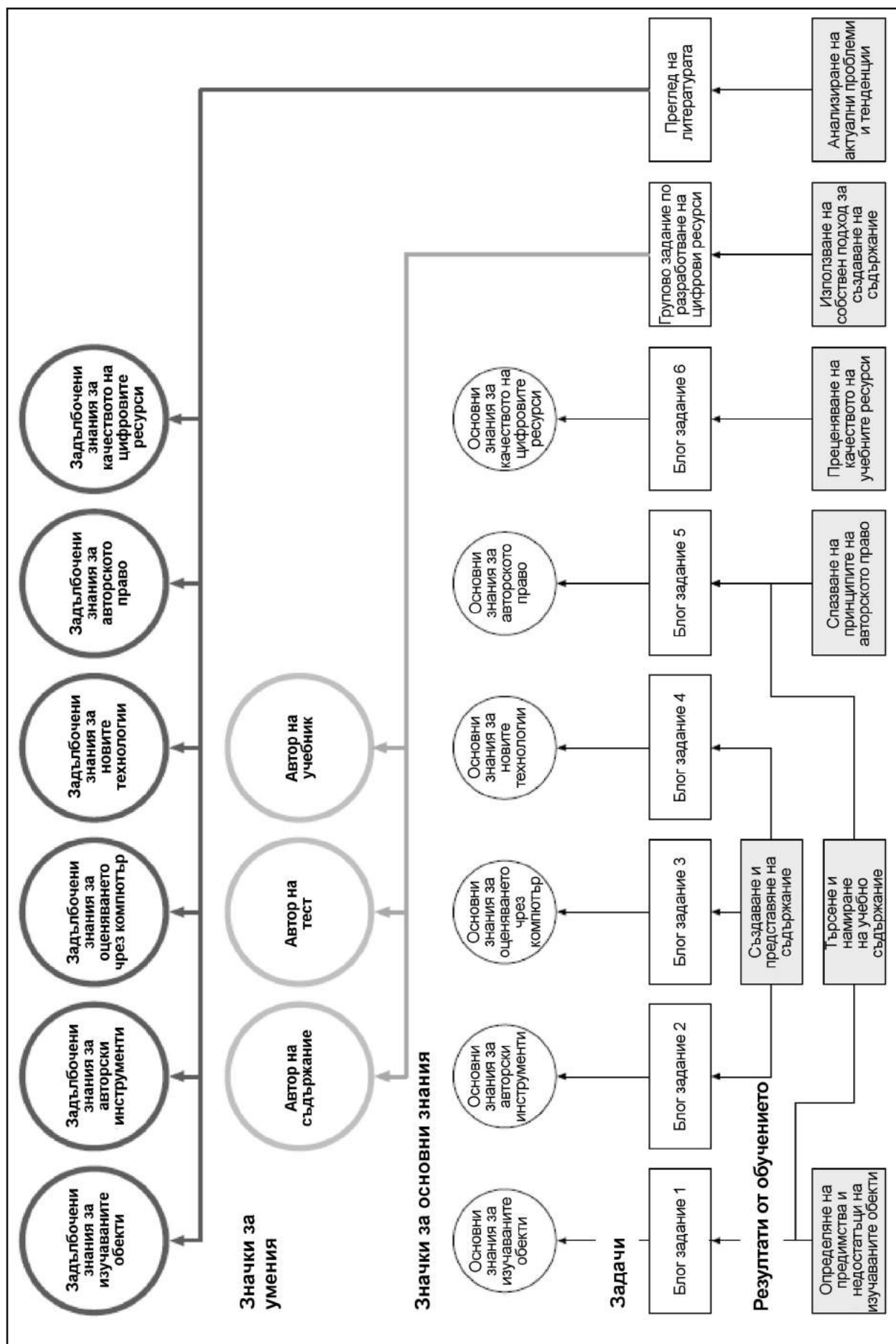
- *многосъставни значки*, присъждани за успешно завършване на множество задачи, например писане във форум или публикуване на статия в блог по конкретна тема;
- *значки за действия*, получаващи автоматично при приключване на измерими образователни дейности, например определен брой онлайн публикации;
- *значки за степени*, например бронзови, сребърни или златни, отразяващи ниво на получени знания и умения;
- *йерархични значки*, подредени на няколко нива.

Обикновено цифровите значки съдържат метаданни за това кога и за какво са получени, кой ги е присъдил, включително препратки към произведенията на учащия. Разгледани са три примера на внедряването им в Естония, Швеция и Германия.

За характерен пример е посочен отворен курс за подготовка на цифрови материали за обучение на *Института по информатика към Талинския университет в Естония*. Ръководителят на курса определя система от 15 значки, свързана със седемте резултата от ученето и осемте задачи за тяхното удостоверяване.

Фигура 3. Система от значки за подготовка на цифрови материали в Талинския университет.

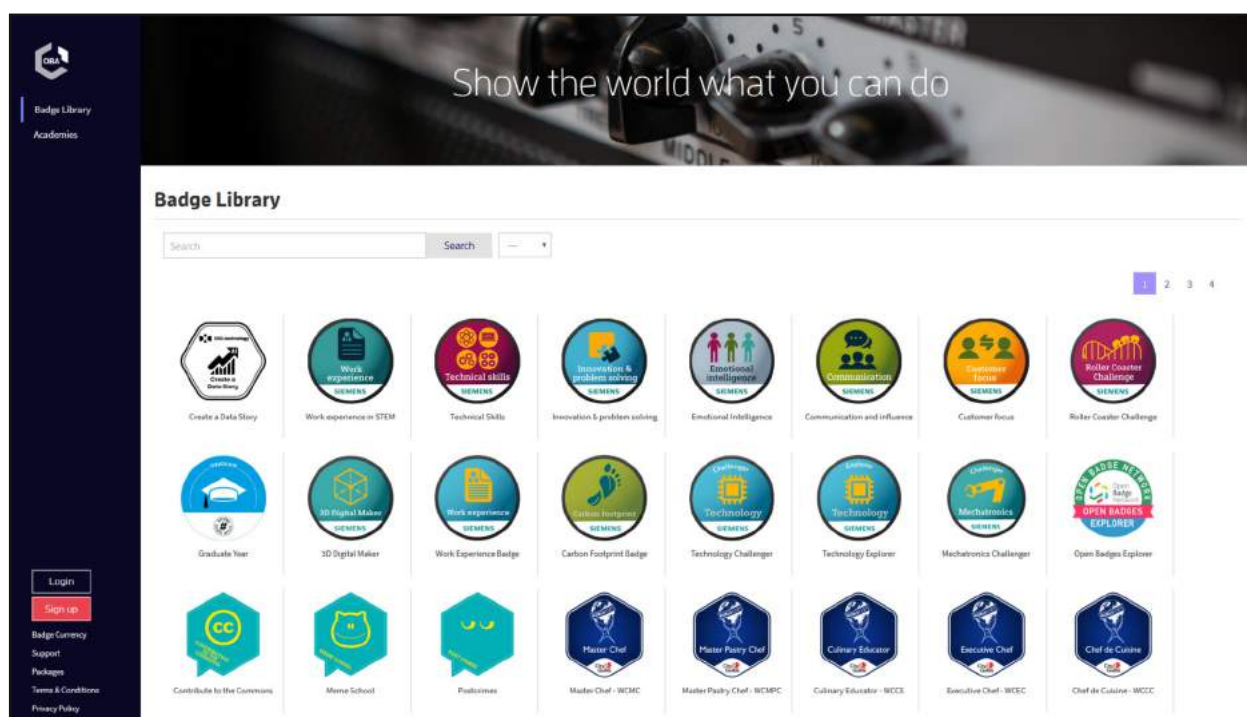

В Швеция инициативата *Swedish Digitala Skollyftet* организира отворен онлайн курс, предназначен за учители, библиотекари и училищни ръководители. Неговата цел е споделяне на добри практики с оглед подобряване на образованието. Курсът е отворен и безплатен за всички работещи в училищната система. Достъпен е след регистрация. Провежда се под формата на поредица от дискусии по предварително определени правила. След завършването му участниците с най-голям принос получават цифрова значка, позволяваща да продължат участието си в дейностите на инициативата.

Някои онлайн курсове на *Отворения университет във Великобритания* присъждат цифрови значки. Те се считат за демонстрация на интерес към определена тема, доказателство за професионално развитие или ангажираност към ученето. Съставени са от висококачествен образователен материал с определени цели на обучението, насоки и съвети за успешно учене, тестове за самооценка, резюмета и др. Формирана е и онлайн общност за учене, към която всеки може да се присъедини. Цифровите значки се изтеглят от онлайн профила на учащия и могат да се включват в различни портфолиа и социални мрежи. Студентите получават възможност да покажат своите постижения. Планиран е мониторинг на въздействието, който да определи ефективността на цифровите значки за мотивиране на неформалните учещи и да осигури подходящи умения за пазара на труда на студентите.

Фигура 4. Примерен набор от значки

Друг пример е проектът „Beuth значки“, реализиран от *едноименния университет по приложни науки в Берлин*, Германия. Създаден е за разработване на педагогически, творчески и технологични концепции и прототипи. Допълнен е от проект с название *Credit Points*, финансиран от Министерството на образованието и науката, Министерството на труда и социалната политики и Федералната агенция по труда. Неговата цел е да подобри академичните и кариерните възможности за учени с научни степени по технически науки от други държави, които трайно са се установили в Германия. След определяне на индивидуален план за обучение, те могат да получават цифрови значки, например за придобити умения по немски език или в сферата на научните изследвания. Записите за постигнати успехи се събират в онлайн портфолио. Въз основа на тях те дори могат да получат ECTS кредити за завършени модули.

Практики за оценяване в онлайн среда

Уточнено е, че процесът на оценяване има за цел преди всичко да установи количеството на знанията, усвоени от всеки учещ, както и да спомогне за подобряване усвояването на учебния материал и процеса на учене. Представени са практики за оценяване знанията на водещите световни платформи за онлайн обучение.

Платформата *EdX* прилага оценяване чрез въпроси както със затворен, така и с отворен отговор. Първите предполагат избор на верен отговор от множество възможности. Вторите се оценяват самостоятелно или взаимно от участниците в курса по предварително определени крите-

рии, изпълняващи функциите на ръководство. Насърчава се използването на въпроси с отворен отговор, тъй като водят до по-добри резултати от обучението.

По подобен начин се осъществява оценяването и в *Coursera*, чрез автоматизирани тестове (*Quizzes*) и задачи за взаимно оценяване. Последните, според проведено проучване, водят до резултати, съпоставими с тези при традиционното оценяване. Такива възможности съществуват и за платформата *Miriada X*.

При някои от курсовете в *FutureLearn* участниците получават оценка след решаване на електронни тестове на място.

В *Iversity* са възприети три типа оценяване:

- онлайн изпити, съставени от въпроси със затворен отговор,
- изпити в центрове и
- изготвяне на курсови работи.

При първия тип оценяването се извършва автоматично от софтуер, докато при останалите – от преподавателя на курса или от негов асистент.

Оценяването в *openHPI* обикновено комбинира задание за домашна работа и изпит. Изпитът се състои от въпроси с множествен отговор. Курсът се счита за успешно завършен при постигане на над 50% от общия брой точки.

Съвременни решения при онлайн проверка на идентичността

Платформите за онлайн обучение обикновено изискват учещите да декларират приемането на *Етичен кодекс*, да представят снимка в паспортен формат и в определени моменти на обучението да се включват в реално време чрез уебкамера.

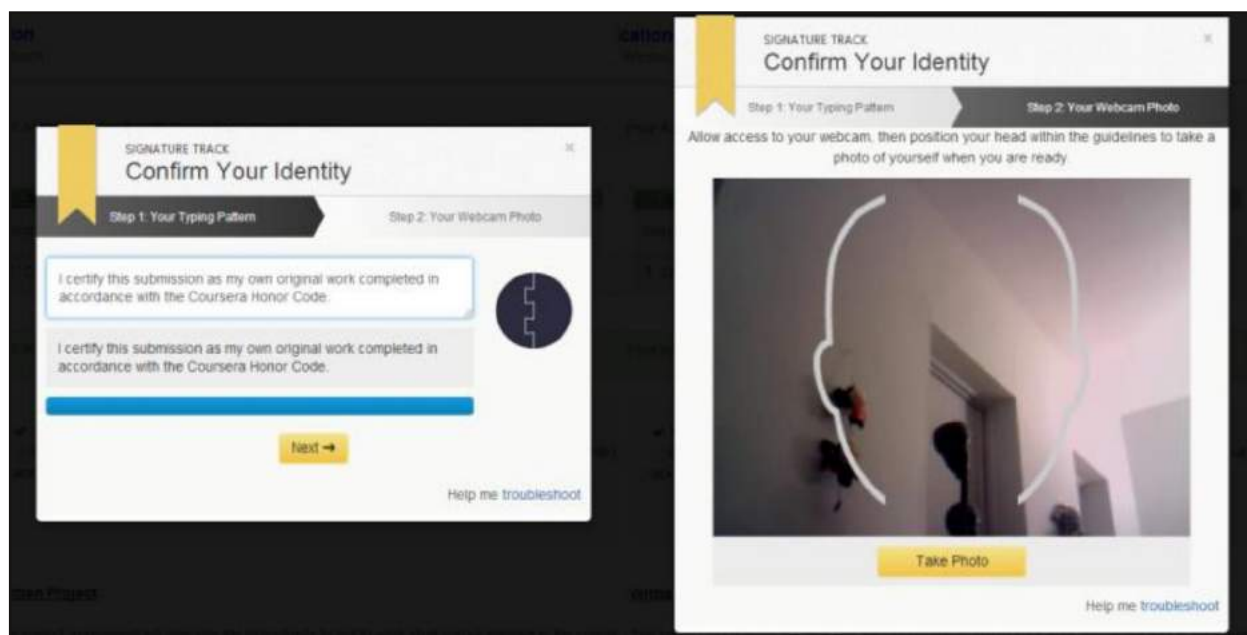
При регистрация в *edX* всеки учещ, в допълнение към снимката на своя профил, изпраща и снимка от официален документ за самоличност чрез камерата. В хода на курса е възможно да се изисква препотвърждаване на идентичността.

Онлайн изпитите в *Iversity* се подсигуряват от външна услуга, наречена Remote Proctor NOW. Процедурата изисква учещият да предостави собствена снимка, снимка от документ за самоличност и 360-градусов видео запис на своята стая. Целият изпит се заснема, като по-късно записът се анализира от сертифициран

квестор. На изпитващата институция се предоставя доклад с данни за евентуално съмнително поведение.

Идентичността на учещите в *Coursera* се потвърждава чрез серия от изображения от уебкамера и анализиране на динамиката на клавишите при въвеждане на информация. В самото начало на курса – както и след всеки тест, задача или изпит – учещите въвеждат с клавиатурата примерно изречение, чрез което се анализира техният уникален модел на писане. Добавя се и снимка от уебкамерата в реално време.

Фигура 5. Интерфейс на системата за проверка на идентичността на Coursera

Учещите, които полагат изпит на място в платформата *FutureLearn*, потвърждават своята идентичност чрез предоставяне на снимка и/или официален идентификационен документ със собственоръчен подпис.

Присъждане на ECTSкредити

Редица отворени онлайн курсове позволяват учещите да получат

ECTS кредити. Те могат да бъдат признати от други институции за висше образование на базата на споразумения. Проучванията показват, че има висши училища, признаващи предходно обучение (включително онлайн курсове), но има различия в максималния брой на допустимите за признаване кредити. Някои признават само до 50%, други до 80% от кредитите, необходими за завършва-

не на учебна програма. Представени са няколко примера.

Университетът Аберта в Португалия предлага онлайн курс чрез портала OpenUpEd. Участниците завършват курса с оценка, като се насърчават също да дискутират и да споделят мнения за учебните дейности. Безплатно се издава сертификат. След заплащане на такса, завършилите курса могат (в тримесечен срок) да положат изпит „лице в лице” и да придобият ECTS кредити.

Международният университет Телематика в Италия осигурява онлайн курсове с отворен достъп в сферата на изкуствата, хуманитаристиката, точните науки и бизнеса. Всеки от тях включва упражнения за самооценка и взаимна проверка, придружени от система за проследяване активността на учещите. Те имат възможност, срещу заплащане на такса и след полагане на изпит на място, да получат ECTS кредити.

Някои от предлаганите онлайн курсове в платформата *Iversity* водят до присъждане на ECTS кредити. За целта учещите полагат изпит в институцията, която предлага съответния курс, тъй като *Iversity* не присъжда кредити, а само осигурява онлайн платформата за реализирането на курсовете. Участващите в платформата университети могат да предлагат онлайн курсове като част от своите акредитирани програми. Кредитите се присъждат след успешно завършване на курса, полагане на изпит в университетски кампус и заплащане на такса.

Специално внимание е обърнато на курсовете на **Испанския отворен университет** в платформата

OpenUpEd. За повечето от тях е посочено, че изискват 25-30 часа обучение, но има и такива с 360 и дори 960 часа. Присъждат се три типа отличия:

- *безплатни значки* – за постигнати конкретни резултати и дейности през отделните етапи на курса;

- *сертификат* – удостоверява преминаването на по-голямата част (над 80%) от курса и решаването на онлайн тест;

- *сертификат с ECTS кредити* – присъжда се след решаване на компютърно базиран тест в оборудван за целта център.

За издаването на първия сертификат се заплаща такса от 15 евро, а за втория – между 45 и 70 евро.

Съвместни инициативи за признаване на отворено онлайн учене във висшето образование

Институциите за висше образование в Европа си сътрудничат не само чрез установяване на партньорства, но и чрез различни мрежи и консорциуми за признаването на онлайн базирано учене, както и за натрупване и трансфер на кредити.

Порталът *OpenupEd* е инфраструктура за предоставяне на отворени онлайн курсове и партньорство с оглед отваряне на образованието. Координира се от *Европейската асоциация на университетите за дистанционно обучение (EADTU)* с подкрепата на ЕК. Онлайн курсовете се осигуряват от различни платформи, като е установена рамка с общи характеристики, валидна за всички членове. Специално място в рамката е отделено на възможността за признаване, включително издаването на сертификати за участие, значки за изпълнението на конкретни

дейности и присъждане на кредити. В повечето случаи присъждането на кредити предполага полагане на изпит в специализиран център, порядко се допуска и онлайн изпитване. Понастоящем кредитите се признават само от институциите, които осигуряват курса, но в близко бъдеще е планирано взаимно признаване на курсове между участниците в портала.

Друга инициатива е *OER universitas* (международен консорциум от 37 университета), чиято цел е осигуряването на цялостна квалификация чрез отворено обучение и комбиниране на кредити, присъдени от участниците в консорциума.

Мрежата *Eurotech Universities* обединява *Швейцарския федерален технологичен институт в Лозана* и *техническите университети в Копенхаген, Мюнхен и Айндховен*. Висшите училища си сътрудничат по различни начини, като разработват и осигуряват отворени онлайн курсове чрез платформите *edX* и *Coursera*. Някои от курсовете са разработени съвместно и се признават от участващите в мрежата.

Европейският проект *CMPass* цели повишаването на междуинституционалното признаване на образователни резултати, основани върху отворено учене, като виртуална мобилност, онлайн курсове и самообучение чрез курсове с отворен достъп. Чрез инициативата се валидира „паспорт на учещия“, признат от пет партньорски институции. Паспортът съдържа информация за доставчика на курса, учещия и оценяващата институция. По този начин се ускорява процедурата по признаване. Създаден е офис за онлайн признава-

не, в който се събира информацията от паспортите на учещите. Целта е пътеките за отворено обучение да са видими и да се изгради доверие при признаването сред членовете на общността.

Подходи и практики за признаване на отворено онлайн учене

Признаването на онлайн образование е тясно свързано с документирането на резултатите от обучението и прилагането на доказателства за притежаваните индивидуални знания и умения. В тази връзка се присъждат сертификати и свидетелства, удостоверяващи покриването на определени стандарти. За разлика от традиционното обучение, при което оценяването и сертифицирането се извършват от една и съща институция със задължително физическо присъствие (служат за продължаване на обучението), при признаването на неформално образование съществуват редица специфични особености. Поради това е изтъкната необходимостта от адаптивни пътеки за учене и неговото признаване.

В контекста на висшето образование признаването на неформално отворено обучение се очаква да допринесе за:

- достъп до програми, предлагани от образователните институции;
- признаване на част от учебната програма с оглед по-бързо завършване на обучението;
- присъждане на образователна степен от висшето образование.

Проведено през 2012 г. международно проучване сред представители на висши училища от пет европейски държави относно значението на признаването на знания и умения, по-

лучени чрез използването на образователни ресурси с отворен достъп, демонстрира тяхната роля за:

- разнообразяване на практиките за усвояване на знания и умения от студентите;
- достигане до повече нетрадиционни учещи;
- повишаване на разпознаваемостта на институциите за висше образование, предлагащи образователни ресурси с отворен достъп;
- допълване на традиционното финансиране на висшите училища чрез привличане на средства от оценяването и сертифицирането;
- насърчаване на иновациите във висшето образование.

Допълнено е, че признаването на неформално обучение има важно значение и в сферата на пазара на труда, не само за постъпването на нова работа, но и за кариерното развитие на вече заети лица.

В доклада е изтъкнато, че *Франция и Нидерландия* са сред първите държави, които се ангажират с признаването на отвореното онлайн учене. Специално внимание е обърнато на национални проекти от посочените държави.

Във Франция Министерството на образованието стартира национална платформа за онлайн обучение, наречена Френски цифров университет (France Université Numérique – FUN). Осигуряваните от платформата курсове отговарят на набор от стандарти за качество. Последните завършват с присъждането на кредити за присъствие и участие, а не за покриване на резултати от обучението. Това е обяснено с трудностите при онлайн оценяването, което се изразява само в автоматизиран процес за оценяване

на тестове или взаимна проверка между участниците в съответния курс. Платформата препоръчва издаването на цифрови значки (digital badges). По този начин се въвежда състезателен елемент, който насърчава участието и мотивацията на учещите. Значките се присъждат автоматично за извършването на определени задачи, изпълнявайки функциите по-скоро на текуща, отколкото на окончателна оценка. Много от онлайн курсовете в платформата завършват с издаването на сертификат, а само в някои случаи се присъждат ECTS кредити.

В Нидерландия някои университети допускат освобождаване от фиксирани в учебната програма курсове, ако студентите разполагат с призната квалификация в съответната сфера от друга институция. За тази цел се изисква следната информация:

- оригинален сертификат от акредитиран орган;
- съответствие между придобитата квалификация и преминат курс;
- информация за институцията, в която е придобитата квалификацията;
- съдържание и ниво на завършеното обучение, включително описание и библиография.

На национално ниво не са планирани законодателни промени във връзка с признаването на обучение, придобито чрез отворени онлайн курсове, нито по отношение на акредитирането и оценяването на неформално и предходно учене. Аргументира се с националните принципи за ефективно висше образование, които постановяват, че 1/3 от учебната програма, включително стаж и проекти, могат да се извършат извън институцията, без изрично разрешение. Допуска се също отделни компоненти (изцяло или частично) да се осигуряват от други институции.

През 2013 г. Организацията за акредитиране в Нидерландия и Фландрия (Accreditation Organisation of the Netherlands and Flanders – NVAO) публикува меморандум, посветен на онлайн/смесено (вкл. отворено онлайн учене)учене и формалното му признаване от висшите училища. В него е изтъкната полезността на онлайн курсовете за учебните програми във висшето образование, като е подчертана необходимостта от акредитирането им по-скоро на програмно ниво, отколкото като отделни курсове. Формулирани са също разнообразни определения и препоръки във връзка с външното и вътрешното осигуряване на качество. Специално внимание е отделено на сертификатите и съдържащата се в тях информация, тъй като имат централно значение в процеса по признаване.

Препоръчва се във всеки сертификат да фигурира точно и ясно име-

то на издаващата организация, с информация за съдържанието на курса, нивото и учебното натоварване. Недвусмислено трябва да е указано, че притежателят е постигнал заложените учебни резултати. Следва да фигурират също данни за методите на оценяване и получените кредити, съобразени със стандартизирана международна система или в друг приемлив формат. Автентичността на документа трябва да е гарантирана. Въведени са определени изисквания и към проведените изпити.

Отбелязано е, че според NVAO няма качествено разграничаване между физическото и онлайн удостоверяване на идентичността на учещите. Същото е валидно и по отношение на провеждането на изпитите, с уточнението, че някои висши училища все още не приемат изпитването в онлайн среда.

Йордан Илиев

ПРАКТИКИ ЗА ПРИЗНАВАНЕ НА ОТВОРЕНИ ОНЛАЙН КУРСОВЕ

В изследването се посочва, че институциите, извършващи признаването, са разделени в две направления: **висши училища** – за освобождаване от курсове, заложи в учебната програма или за допускане до продължаващо образование (освобождаване от изпит); **работодатели** – за подбор на персонал или за допълнителна квалификация на вече наети служители.

Признаване на отворени онлайн курсове от институциите за висше образование

Посочени са два начина на

признаване. **Първият** е свързан с възможността за допускане на кандидатите до образователна програма от по-висока степен. В този случай преминатите онлайн курсове могат да послужат като средство за освобождаване от приеман изпит. **Вторият** начин е обвързан с образователния напредък на студентите и включва признаване и присъждане на кредити за успешно преминато онлайн учене, предоставено от друга институция.

Като добра практика е представен примерът на *Американския съвет за образование* (American Council of Education – ACE), който

след направена положителна оценка на някои от предлаганите в електронната платформа *Coursera* отворени курсове за учене, е препоръчал избрана част от тях като средство и алтернативен метод за придобиване на кредити в колежаите на САЩ (2012 г).

Резултатите от анкета, проведена от *Европейската асоциация на университетите* (European University Association), сочат, че една трета от анкетиранияте университети са присъдили кредити на техни студенти за участие в предлагани от тях отворени онлайн курсове за учене, но при определени условия.

Проучване на *Департамента за бизнес, иновации и умения* (Department for Business, Innovation and Skills) във Великобритания установява наличието на растящ натиск върху институциите за признаване и отпускане на кредити на базата на преминатото отворено онлайн учене, както по отношение на курсове, организирани от институцията майка, така и за курсове, организирани от други институции. Посочена и е нуждата от създаване на ефективни бизнес модели в тази сфера.

В хода на изследването са идентифицирани три категории практики за признаване на резултатите от отвореното неформално учене от страна на висшите училища:

- ✓ признаване на собствени отворени онлайн курсове;
- ✓ признаване на сертификати, придобити от отворени онлайн курсове, като средство за допускане до продължаващо обучение (освобождаване от приеман изпит);
- ✓ признаване на преминати отворени онлайн курсове, организирани от друга институция.

Признаване на собствени отворени онлайн курсове

В тази категория се разглеждат случаите на студенти, които са показани или се изисква (като част от обучението) да преминат отворен онлайн курс, организиран от самия университет или от друга партньорска институция. Кредитите, получени след успешното завършване на онлайн ученето, се признават и се считат за част от учебната програма на студента.

Приведен е пример от Австрия за платформата *iMooX*, създадена от Техническия университет в Грац (TU Graz) и Университета в Грац (University of Graz). Изграждането на платформата е финансирано от правителствен фонд, като първите отворени онлайн курсове започват през 2014 г. Самата платформа е под патронажа на ЮНЕСКО, тъй като цялото съдържание в нея е под формата на *отворени образователни източници* (Open Educational Resources – OER). Целта е в бъдеще платформата да бъде достъпна за всички институции, особено за тези в немскоговорящите държави. При успешно преминати курсове се присъждат ECTS кредити.

За пример е посочен и курсът „Социални аспекти на информационните технологии“ (Social Aspects of Information Technology), разработен от Техническия университет в Грац. Той е достъпен в платформата *iMooX* както за широката общественост, така и за студенти от програмата „Информационно и компютърно инженерство“ (Information and Computer Engineering), които получават кредити при успешно завършване. Посочва се, че външни курсисти,

преминали същия курс, не получават кредити, а само сертификат.

Университетът в Тарту, Естония е друг пример за внедряване на отворени онлайн курсове. Университетът въвежда курса „Оценяване на неопределеността на измерването в химичния анализ“ (Estimation of Measurement Uncertainty in Chemical Analysis) като задължителен елемент от магистърската програма „Наука за приложно измерване“ (Applied Measurement Science). От 2014 г. курсът е достъпен под формата на отворено онлайн учене в системата Moodle. Оценяването се извършва по различен начин в различните нива, като се започва с тест, а накрая се разглеждат реални практически примери по темата. На успешно завършилите студенти се присъждат ECTS кредити като част от задължително изискуемите за завършване на учебната програма.

Изложените в доклада примери сочат и неуспешни практики за внедряване на отворени онлайн курсове. Обърнато е внимание на онлайн курса COER13, представен през пролетта на 2013 г., като съвместно начинание на Университета по приложни науки (University of Applied Science) в Мюнхен, Университета в Тюбинген (University of Tübingen) и няколко неправителствени организации. Целева група на курса са били учители/преподаватели. При успешно завършване на обучението е било предвидено участниците да получат кредити от университета организатор. Посочва се, обаче, че никой от участниците не се е възползвал от тази възможност.

Признаване на сертификати, придобити от отворени онлайн курсове, като средство за допускане до продължаващо обучение (освобождаване от приеман изпит)

В доклада се пояснява, че някои отворени курсове се формират с намерението да привлекат нови студенти във висшето училище, разработило курса.

Такъв е примерът с департамента по „Компютърни науки“ на Университета в Хелзинки, където през 2012 г. е създаден отворен онлайн курс с компютърна насоченост. Изпитът за завършване е под формата на практическа задача, а оценяването се извършва чрез специално създадена за целта TestMyCode (TMC) система за оценяване. Според изложените статистически данни от 417 курсисти, записали се в началото на курса, 38 впоследствие са били приети в департамента по „Компютърни науки“. Впоследствие е била разгледана възможността за използване на отворения курс като алтернатива на приемния изпит.

Показателен е и друг пример за ползата от неформалното учене, като средство за набиране на студенти. През 2014 г. Университетът в Никозия (University of Nicosia) е предложил отворен онлайн курс „Въведение в дигиталните валути“ (Introduction to Digital Currencies). Курсът е първи модул от магистърската програма „Дигитална валута“ (Digital Currency). Участието е било безплатно, а студентите от магистърската програма придобиват 10 ECTS кредита. Важно е да се отбележи, че всеки модул от програмата, който носи по 10 кредита, е бил с цена 1 470 евро, като за

завършване на цялата програма на студентите са били нужни общо 90 кредита. На курсистите, които не са студенти в магистърската програма „Дигитална валута“, са издавани специални сертификати за преминат модул на обучение. Според авторите на курса 50% от всички участници в отвореното обучение са избрали да постъпят в магистърската програма.

В тази връзка *Центърът за напредък на технологиите за изследвания и развитие* (Centre for the Advancement of Research and Development Technology – CARDET) в Кипър е започнал мащабна инициатива, целяща акредитация и картографиране на знанията, придобити чрез неформално отворено учене. За целта се водят преговори с други заинтересовани институции за намиране на съответствие и прилагане на Европейската система за трансфер и натрупване на кредити.

Признаването на преминати отворени онлайн курсове, организирани от друга институция

Според изследванията на *Съвместния изследователски център на ЕК* най-добра интеграция на отворени онлайн курсове във висшето образование се наблюдава в *Университета в Залцбург* (University of Salzburg), Австрия. Там е предоставена възможност на студентите, обучаващи се в програмата „Компютърни науки“, да избират отворени онлайн курсове от три интернет платформи (Udacity, Coursera и edX) като алтернатива на присъственото обучение.

Още един пример за добра практика е *Техническият университет в Мюнхен* (Technical University

of Munich). В пилотната програма „Самостоятелно изучаване на английски език“ (Guided English Self-Study) е предвидено да се присъждат 2 ECTS кредита на студенти, записали отворен онлайн курс, като единственото условие е той да се провежда на английски език. По време на обучението студентите получават насоки от преподавателите.

Международен напредък в признаването на отворените онлайн курсове е отчетен чрез инициативата *E-Learning Communication Open Data – ECO*. В нея участват различни институции, като резултатът е създаването на платформа за предоставяне на отворени онлайн курсове, които да бъдат акредитирани от всички участници в инициативата. Партньор на ECO е *Spanish Open University*, (UNED) – университет за дистанционно обучение в Испания, който провежда активна политика за уеднаквяване на кредитните системи на територията на Европа.

Отворен подход към онлайн учене се прилага и в Холандия, чрез *Open University of the Netherlands* – университет за дистанционно обучение, който работи в сътрудничество с други сходни институции в международен мащаб. В него се създават все по-гъвкави образователни програми, които включват многообразие от онлайн курсове както предоставени от самия университет, така и от други външни участници, за които, обаче, изискването е студентите да получават допълнително институционално одобрение.

Признаване на отворени онлайн курсове от работодатели

Идентифицирани са два начина

за признаване на отворените онлайн курсове от страна на работодателите:

- ✓ като средство за професионално развитие на служителите;
- ✓ като начин за набиране на нови служители.

За постигането на тези цели работодателите се възползват от вече създадени отворени курсове или участват в създаването им, което способства директното им признаване.

Подчертана е липсата на изследвания относно възприемането на възможностите на отвореното онлайн учене от страна на европейските работодатели, но се цити-

рат резултати от проучване, проведено сред работодатели и организации на работодатели в САЩ, което ясно показва реализация на онлайн курсове за целите на бизнеса и набирането на квалифициран персонал. Заявено е желание и готовност от страна на голяма част от професионалистите в сферата на човешките ресурси (57%) за признаването на сертификати от онлайн учене като предимство при наемането на служители на длъжности, изискващи специфични технически умения. Още по-голяма подкрепа (83%) е получило предложението за внедряване на онлайн ученето, като средство за допълнителна квалификация и развитие на уменията на вече наети служители.

Фигура 6. Сертификати за отворено онлайн учене, присъждани на участниците в испанската инициатива „Actívate“.

Източник: Google Activate website

Отвореното онлайн учене като средство за професионално развитие на служителите

Налични са примери за редица професии, които изискват периодични обучения и допълнителна ква-

лификация чрез неформалните онлайн курсове. В тази връзка се наблюдава тенденция за комерсиализация на потребностите на бизнеса от отворени източници за обучение. Във Франция е създадена *Бизнес платформа за онлайн курсо-*

ве, насочена към англо- и френскоговорещата аудитория, която (по собствени данни) наброява над 50 000 потребители. Курсовете са с безплатен достъп за първите четири седмици, след което на кандидатите се предлага допълнителна (по избор) пета седмица на обучение срещу минимална такса, в която е включен изпит на място и издаване на сертификат за успешно завършване. Финалният изпит се извършва на място, а не във виртуалното пространство, което гарантира спазването на изискванията за продължителност на изпитното време и удостоверяване идентичността на курсистите, като по този начин се премахват пречките за признаване на резултатите от ученето.

Като доказателство, в подкрепа на тезата за успешна реализация на откритите образователни практики в професионалната сфера, е посочен онлайн курсът „Разбиране за бизнеса в обществото“ (Discovering Business in Society). Той е представителен модел за неформално отворено учене, признато от националната професионална организация *Асоциацията на дипломираните експерт-счетоводители* (Association of Chartered Certified Accountants – ACCA), в партньорство с Университета в Ексетър, Великобритания. Съгласно политиката на ACCA, успешното завършване на курса осигурява на кандидатите освобождаване от необходимостта за представяне на удостоверителни документи, задължителни за членство в Асоциацията.

В доклада на *Съвместния изследователски център* е изтъкната потребността от уеднаквяване на изискванията, които да гарантират стандартизиране в оценяването и

удостоверяването на придобитите знания и умения. Подчертава се напредъкът на Шотландия в политиката за налагане на стандарти и унифициране на критериите при издаване на дигитални значки, като начин за сертифициране на неформалното онлайн учене. Проследява се и тенденцията за изместване на сертификатите като средство за удостоверяване на уменията на персонала и налагане на *издаването на значки* (Badging³), което намалява голяма част от документацията в досиетата на служителите.

Големите компании прилагат нов подход в политиката си относно повишаване на квалификацията на служителите – участие в онлайн курсове като част от корпоративното обучение. Счита се, че чрез отворени курсове за неформално учене в електронна среда се постигат по-високи нива на качество, отколкото чрез традиционните *e-learning* обучения.

Приведен е пример със служителите на френския козметичен гигант *L’Oreal*, които са били записани на онлайн курса „Ораторство“, създаден от испанска компания за технологии в образованието (ed-techcompany) в сътрудничество с *Университета „Помпей Фабра“* (Universitat Pompeu Fabra – UPF) в Барселона. Над 25 000 служители са взели участие в курса, като целта е била всеки да направи презентация, която да бъде представена пред останалите участници и оценена от преподаватели.

Курсът предоставя изключителна възможност да се прокарат конкретни политики за обучение според потребностите на компанията, като се използват средствата на отворе-

³ Mozilla Badge Alliance, www.badgealliance.org

ните онлайн курсове. В допълнение се отчита и фактът, че създаването на конкретен курс, който да изгради необходимите умения у служителите, освен по-ефективно, е и финансово по-изгодно начинание в сравнение с алтернативата на *e-learning* обучението.

Като допълнително доказателство се посочва инициативата на американския телекомуникационен оператор *AT&T*, реализирана в партньорство с компанията за дистанционно обучение *Udacity*, за разработване на програма в онлайн формат за изграждане на технологични умения – разработване уебсайт, анализ на данни, разработка на iOS, програмиране и др. Направени са големи инвестиции от телекомуникационния оператор, като целта е била развитие на уменията на служителите.

Изложените примери илюстрират успешната интеграция на курсовете за отворено онлайнучение в корпоративните стратегии, целящи повишаване на квалификацията и уменията на служителите.

Отвореното онлайн учене като начин за набиране на нови служители

Според цитирано проучване от

2014 г. повечето курсисти, участвали в отворено онлайн учене, биха посочили този факт в автобиографията си, дори ако нямат сертификат или друг вид удостоверение за преминатия курс. Това свидетелства за престижа на курсовете и използването им за набиране на квалифицирани служители.

Възможност за връзка между работодатели и успешно завършили курсисти се предоставя от платформата за онлайн обучение „Coursera“. Чрез секцията „Кариерно обслужване“ на платформата, участниците в онлайн курсове имат възможността да изберат дали информация за тях да бъде предоставена на потенциални работодатели.

Като пример се посочва съвместната инициатива на аржентинската компания за производство и доставка на стомана *Tenaris* и електронната платформа *edX* за създаването на онлайн курса „Запознаване със стоманата“ (*Introduction to Steel*), като част от проект на *Световната асоциация за стомана* (*World Steel Association*). Целта на курса е да предостави информация и обучение на настоящи и бъдещи служители в стоманодобивния отрасъл.

ПРАКТИКИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ И ПРИЗНАВАНЕ НА УЧЕНЕ, БАЗИРАНО НА ОБРАЗОВАТЕЛНИ РЕСУРСИ С ОТВОРЕН ДОСТЪП

Изследването се позовава на доклад, изготвен от инициативата *Отворено образователно качество* (*Open Educational Quality Initiative – OPAL*) през 2011 г., според който, създаването и използването на образователни ресурси с отворен достъп е пряко свързано с наличието на на-

ционална, регионална и институционална политика в тази сфера.

Посочен е пример с британския университет *Peoples-Uni*, който инициира предоставянето на курсове, базирани на образователни ресурси с отворен достъп чрез споделена платформа. За да получат достъп до

курсовете, студентите следва да заплатят такси, които са значително по-ниски от обичайните. Подчертава се, че този вид обучение дава възможност да се придобие диплома за сума много по-малка от сумата, заплащана при формалното обучение. Инициатива е насочена към осигуряването на достъп до образование на студенти от развиващите се страни, които не биха имали друга възможност за продължаване на обучението си. За студенти от развитите страни са предвидени ограничени възможности и по-високи такси. Предоставените курсове са одобрени от *Кралското дружество за обществено здраве* (Royal Society for Public Health – RSPH).

Като успешна национална политика, свързана с развитието на обучението, базирано на образователни ресурси с отворен достъп, се споменава правителствената *Стратегия за висшето образование на Ирландия*. Създаден е порталът *Bluebrick*, където са достъпни курсовете на 14 технологични института, обединили усилията си с цел създаване на възможност за гъвкаво обучение на своите студенти. Обърнато е внимание, че стратегията не осигурява механизми за признаване на неформалното отворено учене, но някои от институтите вече изготвят правила. Стартиран е процес по изготвяне на процедури за *признаване на предходно учене* (Recognition of Prior Learning – RPL), основаващи се на унифицирани стандарти. В тази връзка се разработва изпитен модел, включващ онлайн наблюдение в реално време, който да допринесе за успешно признаване на курса.

Като интересен пример за признаване на предходно неформално учене, без наличието на формални стандарти за оценка, е посочена практиката на *Университета „Вутаутас Магнус“ в Литва* (Vytautas Magnus University). Учителите, преминаващи първоначално обучение, изготвят и представят курс, базиран на образователни ресурси с отворен достъп, като част от техните теоретични и практически постижения при кандидатстване за признаване на предходно учене. Това предоставя възможност за освобождаване от някои курсове, а също така и за намаляване на продължителността на официалния период на обучението.

В този контекст се споменава намерението на *Университета в Южен Уелс*, Великобритания за създаване на работна група, която да разгледа възможностите за официално признаване на отвореното учене на институционално ниво. Продължаващото професионално развитие (Continuing Professional Development – CDP) се възприема като средство за конкурентоспособност и усъвършенстване на уменията на служителите. Подписана е публична декларация от университетите в Уелс (The Wales Open Education Declaration of Intent)⁴ за разширяване на достъпа до висше образование чрез средствата на отворените образователните ресурси. Допълва се, че начинанието е част от *Инициативата за отворени образователни ресурси и практики* (Open Educational Resources & Practice Initiative).

Стела Славчева

⁴ <http://www.oerwales.ac.uk/wp-content/uploads/2014/11/OER-Declaration-of-Intent-Sept-2013.pdf>

ИЗСЛЕДВАНИ ПРИМЕРИ ЗА ПРИЗНАВАНЕ И ОЦЕНЯВАНЕ

Въз основа на изследването са проведени шест интервюта, които имат за цел да постигнат по-задълбочено разбиране относно практиките за признаване и оценяване на отворени онлайн курсове. Всяко интервю представя казус от практиката. Това дава възможност да се изследва разнообразният контекст, в който се извършва *оценката и документирането* на отворените онлайн курсове, като се проучат различни подходи за (бъдещо) *признаване* на резултатите от тях.

Интервютата включват разговор

със седем души (Табл. 1) – двама преподаватели от висши училища в Германия и Хърватия (А), които провеждат онлайн курсовете; двама учещи се в тези курсове (В); един работодател и двама представители/членове на професионална организация (С).

Съгласно процедурата всеки от тях попълва формуляр за съгласие, с който удостоверява своето желание да участва в интервюто. При провеждането на отделните интервюта се осъществява аудиозапис и съкратен писмен запис.

Таблица 1. Кратко описание на интервюираните.

Обхват на интервюто	Интервюирани лица	Обсъдени курсове	Принадлежност и роля на интервюирания
А: Висши училища	T1	„Структури от данни и алгоритми“ (онлайн курс, предоставен съвместно с Iversity)	Университет Оснабрюк, Германия (University of Osnabrück, Germany), Професор по компютърни науки и дизайнер на онлайн курсове и лектор в тях.
	T2	„Изграждане на модули в MOODLE“ (онлайн курс)	Член на Хърватската академична и изследователска мрежа (CARNet), преподавал в отворени онлайн курсове.
В: Обучаеми.	L1	„Структури от данни и алгоритми“	Обучаем в онлайн курса и студент в редовна форма на обучение, в друг германски университет.

	L2	„Изграждане на модули в MOODLE“ (онлайн курс)	Учител/възпитател в основно училище „Хорвати“ в Загреб (Хърватия). Участва като обучаем и в онлайн курс на CARNet.
С: Представители на професионални организации/работодатели.	E1	Колеж „Бордърс“, Шотландия (Borders College, Scotland): CPD курс „Равенство и разнообразие“ (онлайн курс) CPD курс „Ръчно управление“ (онлайн курс)	Колеж „Бордърс“, Шотландия (Borders College, Scotland), мениджър по технологично подобряване на обучението.
	E2 (двама интервюирани)	Университет в Екзитър в партньорство с ACCA: „Разбиране за бизнеса в обществото“ (онлайн курс)	Изпълнителен директор по стратегия и развитие в ACCA. Директор по обучение в ACCA.

Преподавателите (Т1 и Т2) участват в разработването на отворените онлайн курсове в сътрудничество с университетите, на които са представители. Двамата учещи (L1 и L2) посещават по един от курсовете. Работодателят (E1) и представителите на професионалната организация (E2) също участват в разработването на курсовете заедно с преподавателите. Всеки от тях осъществява дейност, свързана с предоставянето на онлайн обучение във Великобритания, Германия и Хърватия.

Въпросите, задавани на интервюираните лица, са свързани с участието

им в отворените онлайн курсове. Те разкриват отношението им към курсовете, разглеждат възможностите за признаването на постигнатите от тях резултати, както и мнението им за този процес. Акцентира се върху следните основни теми:

- проверка на самоличността при провеждане на изпити (онлайн и на място);
- перспективи за учещите в съответствие с постиженията им (възможности за признаване);
- оценка на постиженията им;
- отразяване на резултатите и тяхното въздействие;

- установяване на бариери и предизвикателства пред учещите.

Отвореният онлайн курс *Структури от данни и алгоритми* (Data Structures and Algorithms) се предлага от *Университета в Оснабрюк*, Германия (University of Osnabrück, Germany) в партньорство с Iversity. Курсът цели създаването на условия и трасиране на пътя за бъдещото академично признаване на отворени онлайн курсове чрез трансфер на кредити. Всеки студент, който завърши успешно отворен онлайн курс в чужбина, получава сертификат за придобити знания и умения. Основната идея е този сертификат да бъде представен пред институция за висше образование в родната му страна. Отговорното звено по признаване следва да приеме този сертификат и да го признае като част от обучението на студента.

Преподавателите в Университета използват платформата iTunes за да публикуват свои лекции и учебни материали, с които привличат положителни коментари. Това е един от основните мотиви да предприемат стъпки към създаването на отворени онлайн курсове за учене, независимо от това, че първоначално преподавателите нямат конкретна стратегия в тази посока.

При тези онлайн курсове се предвиждат два варианта за финализиране и последващо удостоверяване на резултатите:

- учещите полагат онлайн изпит срещу такса в размер на 49 евро и в случай че го положат успешно, получават сертификат за завършване;
- учещите полагат изпит на място, в един от изпитателните центрове на Iversity, срещу такса в размер

на 129/149 евро (в зависимост от местоположението) и в случай че го положат успешно, придобиват 6 ECTS кредита.

Онлайн изпитът включва серия от въпроси с повече от един възможен отговор. Преди провеждането му задължително се проверява самоличността на кандидатите чрез уебкамера и се изисква осигуряване на 360-градусова картина в помещението, непосредствено преди започване на изпита.

Платформата Iversity осигурява финансиране за разработването и провеждането на отворения онлайн курс, който предварително се проверява и одобрява от академичния съвет на *Департамента по математика и компютърни науки в Университета в Оснабрюк*. След одобряването му се приема за курс, който действително носи 6 ECTS кредита.

Интервюираният обучаем е на мнение, че успешното полагане на конкретния изпит, придобиването на ECTS кредити и удостоверение/сертификат, увеличава значително шансовете за получаване на признаване от работодателите. Курсът стартира с 2000 участници, като 200 от тях постигат успешно крайните му цели, а само 20 се явяват на финален изпит и придобиват успешно 6 ECTS кредита и сертификат.

Според него, признаването на обучението в отворени онлайн курсове, което предлагат университетите в Европа чрез трансфер на кредити, може да увеличи значително разнообразието, дълбочината и гъвкавостта на обученията, като разшири набора от умения, които се придобиват. Размерът на таксите за финалния изпит се явява бариера за повечето курсисти. Това се изтъква

като причина повечето от тях предпочитат да преминат курса, за да усвоят знания и умения, без да го финализират, полагайки изпит за получаване на сертификат.

Хърватската академична и изследователска мрежа (Croatian Academic and Research Network – CARnet) управлява *Академия за е-обучение* (ELearning Academy). Тя предлага обучение в отворени онлайн курсове срещу заплащане. Мрежата не е акредитирана за провеждане на обучения на учители/възпитатели, поради което предлага някои от своите онлайн курсове в партньорство с акредитирани доставчици на услуги за подготовка и обучение на учители.

Акцентираща се върху разработване и предоставяне на отворени онлайн курсове за учители чрез електронната платформа Moodle с оглед изпълнение на програмата на CARNet. Основната цел е мрежата да подпомага всички учители, независимо от финансовите им възможности.

Резултатите от успешното обучение в онлайн курсовете се измерват чрез CPD точки⁵, които се отразяват в индивидуално CPD портфолио на всеки обучаем. Натрупването на CPD точки дава възможност на обучаемите да се акредитират в определена област, чрез което да повишат своите доходи и възможности за професионално развитие.

Такова партньорство не се предвижда при провеждането на курса *Изграждане на модули в*

MOODLE (Building Modules in Moodle). Причината е, че изискванията за обучение в отворени онлайн курсове не са толкова строги, колкото при обучението в присъствените курсове, предоставяни от Академията за е-обучение на CARnet.

В този курс взимат участие общо 440 души. По-голямата част от тях са учители/възпитатели в основни и средни училища в Хърватия, с над десетгодишен професионален опит. Броят на участниците от институции за висше образование е по-малък. Всеки от тях избира дейностите, в които да участва и въз основа на това получава една или повече от предлаганите три вида значки:

- сътрудник (Attendant);
- дизайнер (Designer);
- изтъкнат сътрудник (Distinguished Attendant).

От тях 98 обучаеми получават общо 277 значки – средно по три значки на участник.

Интервюто показва, че използването на трите вида значки се възприема от участниците като много мотивиращо средство. Всеки от тях се стреми да се сдобие поне с една значка, а някои участници (с отлични резултати) успяват да вземат по три различни значки.

Оценяването при този онлайн курс е автоматизирано и се базира на решаване на задачи, включени в кратък тест с повече от един възможен отговор. Основен механизъм за установяване успеваемостта на участниците, класирани за значки, представлява партньорската оценка.

⁵ Точки за продължаващо професионално развитие (Continuing Professional Development points – CPD points), които отразяват ежегодния обем и качество на постигнатите цели, придобитите знания и умения, в следствие от успешното обучение в отворени онлайн курсове, които се отбелязват в специален документ – CPD портфолио.

Колежът Бордърс (Borders College) в Шотландия е фокусиран върху обучението за продължаващо професионално развитие. В него се предлагат обучителни сесии в тази област, които са задължителни за всички служители. Обучението в тях е интерактивно и се провежда предимно на територията на колежа. Притежават и някои онлайн елементи за част от специфичните курсове, но не са публично достъпни.

Колежът предлага отворен онлайн курс *Равенство и разнообразие* (Equality and Diversity). Провежда се онлайн и завършва с автоматизиран тест, чрез който се оценяват постигнатите резултати.

Колежът предлага и втори курс *Ръчно управление* (Manual Handling), който е присъствен. Съдържанието на обучителните сесии в него засяга използването на вградени видеоклипове в e-Moodle. Провежда се на място под наблюдението на експерт-оценител и завършва с практически тест, чрез който се извършва финалното оценяване.

Колежът заменя напълно хартиените CPD сертификати с *отворени значки* (open badges). Те се признават, както от него, така и от *Националната здравна служба* (National Health Service) като еквивалент, отговарящ на изискванията по стандартите за продължаващо професионално развитие на служителите. Като основна цел се посочва стремежа за постигане на равнопоставен статут за признаване на значките между двете институции – едната признава значките, издадени от другата и обратно.

Това е стъпка към разширяване на партньорството и с други образователни институции на местно ниво, с което да се създаде т. нар. „паспорт на ученето“. Той следва да бъде общопризнат и да включва резултатите от обучението в отворени онлайн курсове, предоставяни от различни обучителни институции.

Разработена е формална процедура, чрез която значките се връчват на всеки обучаем, положил успешно финалния тест в съответния курс. Ако лекторът прецени, че са постигнати задоволително целите на курса, уведомява отдела по човешки ресурси относно напредъка им. Отделът информира звеното за *Технологично подобрене на обучението в колежа* (College's Technology Enhanced Learning – TEL), което издава отворена значка за всеки обучаем. Звеното проектира и разработва всяка една значка. Те се връчват онлайн в Moodle и се съхраняват там, а обучаемите се уведомяват по електронна поща.

Базирайки се на резултатите от двата курса, ръководството на колежа одобрява тригодишен проект за прилагане на *цифрови отворени значки* за цялата учебна програма. Това е доказателство за стремеж към иновации и отразява вярата на ръководството в дългосрочната перспектива на подобен тип инициативи.

Асоциацията на дипломираните експерт-счетоводители (ACCA)⁶ предлага възможности за придобиване на квалификации, разработени в

⁶ *Асоциацията на дипломираните експерт-счетоводители* (Association of Chartered Certified Accountants – ACCA) е глобална организация с идеална цел и световен професионален орган в областта на счетоводството. Членовете ѝ надхвърлят 162 000 души, а в подразделенията ѝ се обучават повече от 432 000 студенти от цял свят.

сътрудничество с работодателите във Великобритания, като осигурява качество при предоставянето им. За да станат сертифицирани счетоводители, физическите лица следва да придобият минимум три години трудов стаж и да положат успешно до 14 изпита.

ACCA, в партньорство с Университета в Екзитър (University of Exeter), разработва отворен онлайн курс *Разбиране за бизнеса в обществото* (Discovering Business in Society). Той се предлага чрез онлайн платформата „FutureLearn“. Съдържанието му включва отворен набор от ресурси, чието предназначение е насочено към ускоряване на обучението в тази област. Курсът отговаря на ценностната програма на ACCA и в същото време повишава имиджа както на самата организация, така и на счетоводството като професия.

Посещението на присъствени курсове често е проблемно за преобладаващата част от обучаемите, поради генерирането на разходи и недостига на време за тази цел. Отвореният онлайн курс предлага решение на тези проблеми. Част от кредитите, които се придобиват, не изискват формална оценка. Важно е личното присъствие и представяне на всеки от обучаемите, което се осъществява под наблюдение от експерт – представител от ACCA.

Обучаемите, които искат да повишат своята професионална квалификация, могат да се явят на едно от местата, предназначени за присъствено изпитване (центровете Pearson VUE), след като заплатят такса в размер на 119 британски лири или около 167 евро. Тези от тях, които положат успешно финалния изпит,

получават Сертификат за постижение (Statement of Attainment). Този сертификат се признава от ACCA в съответствие с установените насоки за признаване на предходно учене (Guidelines for the Recognition of Prior Learning – RPL).

ACCA дава възможност на обучаемите да се освободят от максимум 9 изпита чрез прилагането на установена процедура за признаване на RPL. Освобождаването става чрез RPL, а отвореният онлайн курс покрива един от тези девет изпита. Значителна част от ресурсите на ACCA са предназначени за идентифициране на това дали обучаемите отговарят на условията за освобождаване от изпит на базата на RPL. Въвеждането на тази система опростява значително процеса по признаване на ученето в отворени онлайн курсове.

ACCA изследва бъдещите промени в откритото образование. Според мнението на представители от асоциацията решенията за промени зависят от това дали отвореният онлайн курс е успешен. Ако е така, това е „зелена светлина“ за създаването и на други отворени онлайн курсове. Ефектът от подобно действие е насочен, както към ACCA (дава възможност за достигане до повече хора), така и в глобален план (разширява се възможността за учене в неформална обстановка на повече хора във и извън Великобритания). Разработването на по-голям брой отворени онлайн курсове създава допълнителни възможности за признаване на повече учебни модули и освобождаване от изпити.

Учещите споделят, че с участието си в отворените онлайн курсове придобиват опит, който оказва положите-

лен ефект върху професионалната им практика и дигиталните им умения. Особено ценна за тях е възможността да създават контакти с колеги. Достъпът до нови учебни материали, инструменти, блогове, както и контактите с професионални лектори също оказват мотивиращ ефект върху тях. Те избират да участват в отворените онлайн курсове, защото са сигурни, че ще получат предимство на трудовия пазар.

И двамата интервюирани учещи са на мнение, че цифровите отворени значки са добър инструмент за мотивация. Въпреки това предпочитат в края на курса да получат сертификат или CPD точки, чрез които да се удостоверяват придобитите от тях знания и умения. Основното им желание е те да се признават от институциите за висше образование, търговските дружества и публичните институции, когато кандидатстват за работа. Въпреки това те са категорични, че ако получат възможност да участват в отворен онлайн курс без получаване на сертификат, чрез който да си га-

рантират възможност за по-добро професионално развитие, задължително биха се записали и в него.

Според тях, едно от предизвикателствата пред разработването на отворени онлайн курсове са все още твърде големите усилия и ресурси, които се влагат за проектирането и развитието им, в сравнение с броя на обучаемите, които достигат до финалния им етап. Друго предизвикателство за обучаемите е размерът на таксите, които трябва да се заплащат. Те не включват разходи за път, храна, настаняване и други, което е допълнително финансово натоварване особено, ако са студенти.

Въз основа на изследването и след проведените интервюта става ясно, че инициативите за отворено образование, които осигуряват формална квалификация, се асоциират с по-стабилни форми на оценяване. За целта са разработени нива и индикатори за устойчивост на оценяването и формалноудостоверяване (Табл. 2 и Табл.3).

Таблица 2. Индикатори за устойчивост на оценяването.

НИВО	ИНДИКАТОРИ
0	Няма оценка.
1	Самооценка или партньорска оценка без проверка на самоличността.
2	Проверка на самоличността, но без наблюдение в реално време.
3	Проверка на самоличността и наблюдение в реално време (при изпитване на място или провеждане на онлайн изпит) или признаване на предходно учене (RPL), проведено от признати експерти.

Таблица 3. Индикатори за формалност при удостоверяването.

НИВО	ИНДИКАТОРИ
0	Няма удостоверяване.
1	Сертификат за завършване/значка, като доказателство за участие или завършване.
2	Сертификат/значка позволяваща освобождаване от конкретен входящ изпит или част от квалификация в удостоверяващата институция.
3	Сертификат за присъждане на ECTS кредити или сертификат/значка за присъждане на CPD кредити.

Изненадваща е констатацията, че обучаемите са готови да заплащат такси в размер на около 150 евро за сертификат, който не е признат. Предполага се, че колкото повече отворени онлайн курсове се предлагат, толкова по-вероятно е постиженията на обучаемите да бъдат признати от друга институция за висше образование или работодател. Формалното им удостоверяване улеснява прехвърлянето на кредити. Забелязва се тенденция за установяване на връзка между получаването на добра оценка и присъждането на ECTS/CPD кредити.

Въз основа на констатациите от извършеното проучване се предлага модел за насочване на процеса по признаване на образование, базирано на отворени онлайн курсове (вж. фиг. 7), който да е от полза за:

- доставчиците на неформално отворено учене – насочва ги към правилно проектиране на отворените онлайн курсове, с което удостоверенията, издавани на учещите, да се признават по-лесно;
- институциите за висше образование и работодателите, които

признават неформално отворено учене – насочва ги към стратегическо планиране, свързано с признаването и удостоверяването на различните курсове или иновативни предложения за отворено образование.

Моделът се базира на шест взаимосвързани елемента, които следва да присъстват в плана за проектиране на отворените онлайн курсове. Наличието им създава предпоставки за успешно завършилите да постигнат добри резултати, които да са оценени, удостоверени и признати от други институции за висше образование. За тази цел е необходимо да попадат в зеления сектор на модела.

В основата на модела е прозрачността, която да даде възможност на висшите училища и работодателите да вземат информирано решение за признаване на постигнатите резултати от съответен онлайн курс. Моделът се използва и като основа за дискусия относно това, кои елементи от него са стратегически най-подходящи за разработването на отворени онлайн курсове за учене.

Фигура 7. Светофарен модел за признаване на отворено обучение

Проверката на самоличността на учещите се е част от цялостен механизъм, чрез който се гарантира, че те са действителните личности, предварително заявили участие в курса. Тя е гарант за бъдещо признаване на постигнатите резултати и включва серия от мерки – сравняване на снимки на участниците, направени с уебкамера; сравняване динамиката на клавишите в

различни точки при провеждането на изпитите и др.

Оценяването под наблюдение е ключов елемент за признаването на ученето и резултатите, постигнати от участниците в него. Оценката се съобразява изцяло с целите, заложи в курса. Оценяването е няколко вида, според начина, по който се извършва и анализа на изпълнението.

Резултати от ученето	Начин на оценяване	Анализ на изпълнението
Съставяне на списък; описване на състояние; изказване на мнение; припомняне, изготвяне на етикет.	Решаване на тестове с множествен избор; решаване на бърз тест от типа викторина.	Автоматизирано.
Провеждане на проучване; изказване на критично мнение; оценяване/отсъждане.	Писане на есе; изготвяне на рецензия; решаване на казус.	Партньорска оценка/Самооценка; точкуване от преподавател; съответствие на установени правила.
Създаване; генериране; произвеждане.	Изготвяне на: бизнес план; уеб дизайн, прототип; професионален проект.	Партньорска оценка и точкуване от преподавател.

Изследването показва, че най-популярните и често използвани методи за оценяване под наблюдение са провеждането на изпити на място и онлайн наблюдението чрез използване на уебкамера.

Информационните сертификати и значки, потвърждаващи успешното завършване на курса, представляват иновативни удостоверения, чрез които се признават резултатите, постигнати от участниците. Те най-често са под формата на цифрови сертификати и цифрови отворени значки. Изследването показва, че независимо от дългосрочното използване на сертификати за признаване на знания и умения, използването на значки се очертава като алтернатива, която навлиза все повече в практиката при провеждането на отворени онлайн курсове.

Връчването на значки се превръща в основа за признаване на знания и умения особено, ако завършването на даден онлайн курс не предлага присъждане на ECTS кредити. Информацията, съдържаща се в

сертификата/значката, дава основание за вземане на решение за признаване, както и за прехвърляне на кредити. Посочва се необходимостта от ясно потвърждаване на ученето – обучаемият е постигнал набор от учебни цели. „Информацията за образователните компоненти“ в *Ръководството за потребителите на Европейската система за трансфер и натрупване на кредити* (вж. Табл. 4) съдържа списък на елементите, които трябва да бъдат включени в характеристиката за всеки курс, който носи определен брой кредити. Препоръчва се прилагането на този компонент в контекста на присъждани-тесертификат/значка при провеждането на отворени онлайн курсове. Това значително улеснява вземането на решение при признаването или прехвърлянето на кредити. Според експертите, идеалният случай включва свързване на информацията от сертификатите/значките с електронното портфолио на участниците в отворените онлайн курсове.

Таблица 4. Препоръчителна информация за включване в сертификати/приложения

ХАРАКТЕРИСТИКА НА КУРСА	Информация за образователните компоненти:
	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Код на курса; ✓ Наименование; ✓ Тип (задължителен/избираем); ✓ Ниво на курса (кратък/бакалавър/магистър/доктор); ✓ Поредност на учебната година (ако е приложимо); ✓ Семестър; ✓ Брой кредити; ✓ Преподавател/и; ✓ Резултати от ученето; ✓ Форма на обучение (присъствено/дистанционно/заочно); ✓ Допълнителни изисквания (ако е приложимо); ✓ Препоръчителни или задължителни учебни ресурси/инструменти; ✓ Планирани учебни дейности и методи на преподаване; ✓ Методи и критерии за оценяване; ✓ Основен език на обучение.

Източник: ECTS Users'Guide, 2015

Осигуряването на качество в отворените онлайн курсове включва разработването на механизми за институционално осигуряване на качеството от самите институции за висше образование. Съществуват и други възможности за това, като например извършване на партньорски проверки от експерти по обучение и съдържание. Основен стремеж е получаването на *етикет за качество на обучението* в отворени онлайн курсове (MOOC OpenupEdlabel). Той се приема като инструмент за включване на институциите за висше образование като партньори в европейска инициатива за отворено образование.

Присъждането на кредити е от съществено значение за признаването на знания и умения, в резултат от провеждането на отворени онлайн курсове. Това подпомага значително осъществяването на студентска мобилност. Отвореното образование е подходящо за прилагане и при професионалното образование и обучение, където се присъждат ECVET кредити⁷.

Партньорството и сътрудничеството са характерни за повечето институции за висше образование. Те се стремят към сключване на двустранни или многостранни споразумения за обмен, които гарантират автоматично признаване на знания и умения, както и трансфера на кредити. Сключването на споразумения и участието в планирането на иновативни подходи, като отворените онлайн курсове, са от решаващо зна-

чение за развитието на висшето образование в международен мащаб.

Добър пример за това е отвореният онлайн курс „Разбиране за бизнеса в обществото“, разработен и предлаган от *Университета в Екзитър*, който се одобрява от страна на работодател. Друг пример е курсът, спонсориран от *Асоциацията на дипломираните експерт-счетоводители*, участието в който се признава като част от непрекъснатото професионално развитие, изисквано от счетоводителите в Обединеното кралство. Съществуват и други подобни примери, които поставят основа за по-мащабното навлизане на отворените онлайн курсове и създаване на методика за признаване, оценяване и утвърждаване на постигнатите резултати от участие в тях.

В изследването се акцентира основно на това, каква е стойността на разходите за участие в обученията и полагането на финални изпити от обучаемите. Почти не се дискутира какви са разходите, които правят институциите за висше образование, за да разработят отделните курсове, да ги проведат, а след това да пристъпят към оценяване и удостоверяване на резултатите, постигнати от участниците. Това е сложна, продължителна и скъпо струваща процедура за отделните институции за висше образование, която включва не само финансови разходи, а също осигуряването на експертен опит и допълнителни институционални ресурси.

⁷ Европейската система за трансфер на кредити в професионалното образование и обучение (ECVET) определя резултатите от обучението като придобиване на знания, умения и компетентности. Основните цели на ECVET са свързани с придобиване и трансфер на ECVET кредити, като практическата ѝ реализация вече е неделим компонент от професионалното образование и обучение във всички държави членки на ЕС.

Според експертите предоставянето на отворено образование във формати, които са подходящи и позволяват последващо признаване, се определят като полезна и важна инвестиция по няколко причини:

- сътрудничеството между институциите за висше образование, произтичащо от признаването на отворените онлайн курсове, допринася за взаимно обучение и увеличава богатството, разнообразието и гъвкавостта на учебните програми;

- отворените онлайн курсове дават възможност на институциите за висше образование да направят своите специфични области на обучение видими за света;

- осигуряването на възможност за натрупване и прехвърляне на кредити от тези курсове позволява на предоставящата ги институция да повлияе върху съответната област на обучение чрез оформяне и обмен на учебния опит във и извън нея.

Предоставянето на обучение в отворени онлайн курсове подпомага развитието на трансверсални умения (работа в екип), межкултурната комуникация и цифровата грамотност. Това и други положителни характеристики, отразени в изследването, ги превръща във все по-значим елемент на отвореното образование.

Петър Алексиев

ОБОБЩЕНИЕ И ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Изследването проследява провеждането, оценяването и удостоверяването на отвореното онлайн учене в Европа. Поставя се фокус върху зараждащите се практики за признаване от страна на институциите за висше образование. Посочени са и възможностите за въвеждане на неформалното учене в сферата на бизнеса, като средство за професионално развитие и усъвършенстване на уменията на служителите.

Препоръчва се въвеждане на 4-степенен подход за валидиране на отвореното онлайн учене: *идентификация, документиране, оценяване и сертифициране*⁸.

Валидирането се определя ка-

то доказателство за усвоените знания и умения, което в бъдеще да способства продължаване на образованието или придобиване на конкурентоспособност за пазара на труда. Изследва се **удостоверяването** като час от валидирането, която би позволила признаване на ученето както от учебната институция, така и от работодателя. Разгледани са подробно начините за валидиране и признаване на обучението, получено чрез образователни ресурси с отворен достъп, като е предоставен анализ на текущите практики. Направени са предложения за насърчаване на прозрачността в отвореното образование с цел улесняване процеса на признаване.

⁸ European Center for the Development of Vocational Training (CEDEFOP, 2015)

Ключови концепции – признаване и удостоверяване

Посочва се, че много често термините *признаване* (recognition) и *валидиране* (validation) се използват като синоними. Разграничението между тях се състои в това, че валидирането не включва признаването на формално придобити компетентности. Според цитирана в доклада препоръка от 2012 г., валидирането е дефинирано като „процес на удостоверяване от упълномощен орган, че дадено лице е придобило конкретни умения, измерими спрямо

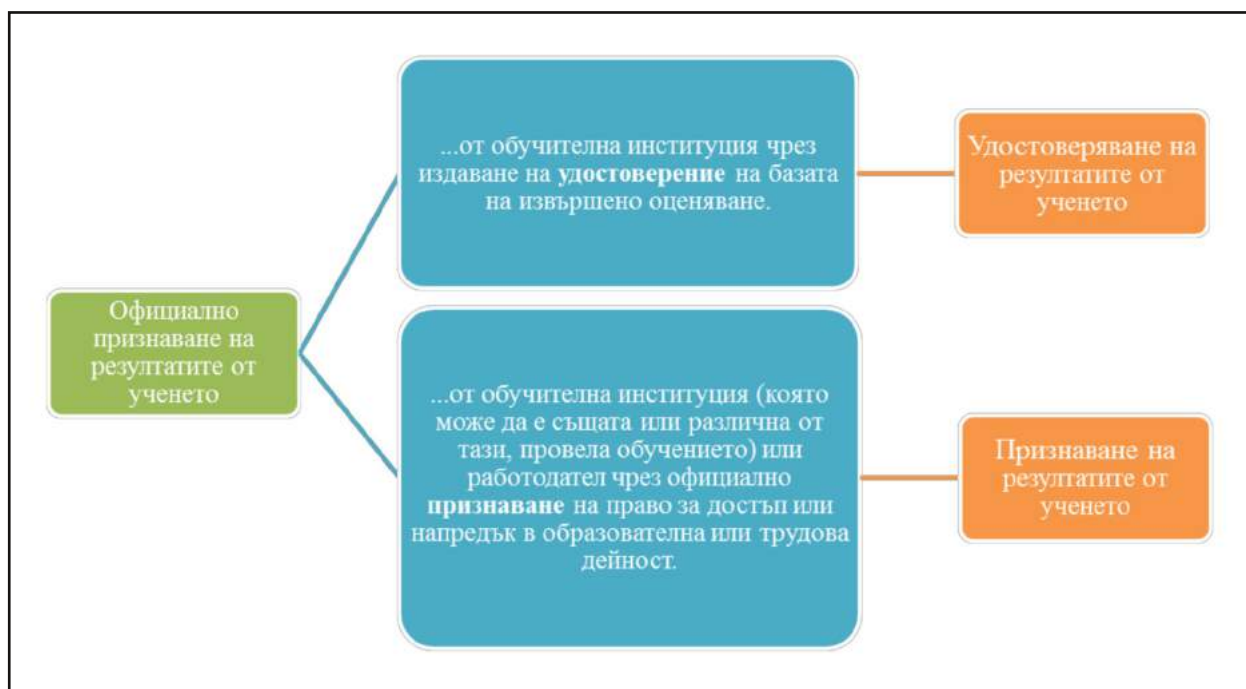
съответни стандарти“⁹. То се състои от четири фази: идентификация, документиране, оценяване и сертифициране. В доклада терминът *признаване* (recognition) се използва във връзка с признаването на формално образование от институциите за висше образование.

Признаването включва в себе си два отделни процеса:

✓ **удостоверява** не на учебните резултати и постижения и

✓ **признаване** от друга институция или работодател, а понякога от същата институция, издала удостоверението.

Фигура 8. Разлики между удостоверяване и признаване на учене

Посочва се, че трябва да се прави разграничение между термините *удостоверяване* и *признаване*. Въпреки това трябва да се има предвид, че и двата термина са свързани с етапите на *документиране* и *сертифициране* в процеса по валидиране на придобитите знания, умения и компетентности.

Уточнява се, че етапът на *доку-*

ментиране обхваща извършената дейност, начинът по-който са били получени определени знания и умения. Цели се доказване на придобитите знания, умения и компетентности. *Сертифицирането* от друга страна, възниква на по-късен етап, когато придобитите знания и умения трябва да бъдат оценени на базата на определени стандарти.

⁹ JRC Science for Policy Report, Validation of Non-formal MOOC-based Learning, 2016, p. 66.

Цели на признаването

Пояснено е, че в контекста на висшето образование, целите на признаването на неформалното учене, независимо дали е отворено или не, са следните:

✓ **Достъп** – придобиване на достъп до програмите, предлагани от висшите училища;

✓ **Напредък** – освобождаване от курсове по програмата на обучение с цел по-бърз напредък;

✓ **Присъждане на диплома.**

Споменато е проучване за ползите от внедряването на учене, базирано на образователни ресурси с отворен достъп (OERtest initiative), проведено през 2012 г. в пет европейски държави, обхващащо 26 институции за висше образование. Резултатите показват, че признаването на учене, придобито чрез използването на образователни ресурси с отворен достъп е довело до издигане на имиджа на образователната институция и до редица други ползи:

✓ разширяване на методите за обучение;

✓ достъп до по-широк кръг нетрадиционни учещи;

✓ по-широка видимост за висшите училища, използващи OER;

✓ допълнителни финансови постъпления за висшите училища чрез платено оценяване и сертифициране;

✓ възможност за нововъведения във висшето образование.

Признаването на отвореното неформално учене е оценено положи-

телно и от представителите на бизнеса. Изтъква се възможността за използването му като средство за набиране на квалифициран персонал, както и за целите на професионалното израстване на служителите.

Ключови констатации

Според изследването съществуват **шест елемента**, които способстват признаването на отворено онлайн учене от страна на институциите за висше образование или работодателите:

✓ удостоверяване самоличността на курсиста;

✓ подходящо наблюдение и оценяване;

✓ издаване на информативни удостоверения, доказващи усвоеното знание (като дигитални значки или сертификати);

✓ потвърждаване на качеството;

✓ присъждане на кредити;

✓ партньорство/сътрудничество с потенциално „признаващи“ ученето институции.

Тези елементи са ясно представени в схемата на „**светофарния модел**“ за признаване на отворено онлайн учене.

Посочено е, че в зависимост от присъствието на елементите в отвореното обучение – *наличие на всички (зелената зона), наличие на някои (жълтата зона), пълна липса (червената зона)*, се обуславя и *степената на признаване, която би получил съответния онлайн курс*.

Моделът би могъл да бъде използван както от доставчиците на отворени онлайн курсове, така и от висшите училища за целите на признаване резултатите от ученето. Той е полезен и за курсистите, тъй като дава представа за възможностите за легитимиране на постигнатите от тях резултати.

Установено, че много отворени онлайн курсове вече предлагат удостоверения за успешно завършен курс (за разлика от просто доказателство за участие) чрез присъждане на дигитални сертификати или значки, които съдържат информация за самоличността на обучаемия, институцията, организираща курса, както и за съдържанието на учебния материал и резултатите от положения изпит.

В много програми се залага на изпит на място, а не в електронна среда, за да се осигури реален контрол и сигурност върху изпитния процес и достоверна идентификация на курсистите. Прилагат се и онлайн форми на изпит, като за целите на идентификацията се използват уебкамери (сравняване на изображението с това от личната карта на курсиста), клавишни комбинации, сверяване на биометрични данни и онлайн наблюдение по време на целия изпитен процес.

Отчита се голям напредък на отвореното онлайн обучение в посока улесняване на признаването, като все

по-често се предлагат курсове с подробно описание и ясна структура на учебната програма.

Установено е, че курсове, които носят ECTS кредити, се предлагат главно от отворените и по-рядко от традиционните университети. Цели се набират на нови студенти, които впоследствие да се включат в пълната програма за обучение в университета, създава отворения курс. Това обуславя тенденция за осигуряване на все по-голямо качество при легитимацията и изпитния процес, което да доведе до масово присъждане на ECTS кредити в бъдеще.

Констатира се, че използването на отвореното учене като по-гъвкав метод за професионално усъвършенстване и придобиване на образование е все още в ранен етап. То е предназначено за голям брой учещи и приемането му би помогнало на университетите и работодателите да следват бързо променящите се изисквания за усвояване на релевантни умения и компетентности в съвременния свят. Въпреки това признаването на знанията, придобити от отворени онлайн курсове, все още е в начален стадий. То не е интегрирано в стратегиите за мобилност и признаване на предходно учене на висшите училища, нито е широко разпространено в системите за професионалното усъвършенстване или продължаващото професионално развитие.

В изследването са установени няколко европейски практики за признаване на отвореното онлайн учене от страна на работодатели за целите на продължаващото професионално развитие. Един от приведените примери е онлайн курсът „Разбиране за бизнеса в обществото“ (Discovering

Business in Society), създаден от *Университета в Ексетър* в партньорство с *Асоциацията на дипломираните експерт-счетоводители (ACCA)* във Великобритания.

Споменато е, че не са налични практики за използване на отворено онлайн учене в сферата на малкия и среден бизнес. Вероятната причина е по-скромният бюджет и липсата на отдели, занимаващи се с продължаващото професионално развитие на служителите.

Отбелязват се сериозни трудности при признаването на отвореното онлайн учене, носещо ECTS кредити, в европейските институции за висше образование. Регистрираните положителни практики са от страна на институции, които сами са иницирали отворени курсове (присъждат се кредити на студенти от същата институция, като част от образователната програма) или от партньорска институция, с която има предварително сключеноспоразумение.

Изследването идентифицира два примера за внедряване на отворени онлайн курсове, предлагани от външна институция. Чрез въвеждането на иновативни практики, на студентите в *Университета в Залцбург* и в *Техническият университет на Мюнхен* е разрешено да участват в курсове за отворено учене, предлагани от външен доставчик, като част от учебния план. В тези случаи, студентите са обучавани и оценявани локално. Посочен е и моделът на *Open University of Netherlands* за свободен избор на отворени онлайн курсове, носещи определен брой кредити за студенти от всички бакалавърски програми, но след предварително одобрение на курсовете от университета.

В доклада се посочва, че все още не се открива практика за присъждане на диплома за завършена образователна степен или на признаване на значителна част от програмата за висше образование, на базата на отворени курсове, но се отчита усиlena работа в тази посока.

Консорциумът за образователни ресурси с отворен достъп (*OERuniversitas – OERu*), в сътрудничество с пет европейски институции, разработва програма за придобиване образователна степен за висше образование изцяло чрез методите на отвореното учене. Целта е да се осигури възможност за комбиниране и натрупване на кредити, присъдени от партньорските образователни институции.

Сходен модел се предлага от новооткрития в Берлин Университет *Kiron*, чиято целева група са бежанците. В тази публично финансирана институция се дава възможност на студентите да създават свои собствени пътеки на обучение, въз основа на отворени онлайн курсове за първите две години от бакалавърската степен. Обучението се базира на подбор от образователни ресурси с отворен достъп, които институцията (в която студентът физически ще се обучава през третата учебна година) е изразила съгласие да признае резултатите от ученето.

Барииери пред признаването на отворено учене

Ниско ниво на оценяване и наблюдение

Подчертава се, че онлайн курсовете все още са считани за нискокачествена форма за придобиване на

знания и умения. Набляга се на факта, че работодателите и институциите за висше образование не са склонни да признават и да гледат сериозно на тези образователни практики. Най-големият проблем при признаването е оценяването на резултатите на курсистите. Процесът е пряко свързан с проблемите и съмненията, които поражда онлайн идентификацията на самоличността на обучаемия. Друг противоречив фактор е онлайн наблюдението на изпитния процес, което е възприемано като ненадеждна форма на контрол в сравнение с физическото наблюдение, когато изпитът се извършва на място. Именно тези фактори са сериозна пречка за валидирането на усвоените от курсистите знания.

За да се избегнат посочените пречки много университети, предлагащи отворено учене, изискват присъствие на място по време на изпитния процес. По този начин се елиминират формалните бариери за признаване и присъждане на кредити. Някои висши училища, доставчици на онлайн обучение, предлагат избор на своите студенти – онлайн изпит или изпит на място. Практиката показва, че повечето студенти избират присъствения изпит за осигуряване признаването на постигнатите от тях образователните резултати.

Липса на интеграция на отвореното учене в съществуващите механизми и стратегии за студентска мобилност и признаване на предходно учене

Посочва се, че в Европа няма ясни критерии за удостоверяване на успешно завършено отворено онлайн учене и липсва механизъм за

последващо присъждане на ECTS кредити. Не са открити примери за официално признаване на предходно учене, базирано на образователни ресурси с отворен достъп, от страна на институциите за висше образование.

Забелязва се липса на обмен на знания и диалог между институциите по следните компоненти на висшето образование: интернационализация, студентска мобилност, признаване на отворено онлайн учене и отворено образование.

Достъпност и бъдещо признаване на отвореното учене

Отбелязва се, че повечето доставчици на онлайн отворено учене таксуват обучаемите за издаване на дигитален сертификат и провеждане на финален изпит. Обикновено изпит на място, включващ присъждане на ECTS кредити, струва на курсистите около 150 евро. Присъждането на кредити, от своя страна, позволява прехвърлянето им при желание за продължаване на обучението, а тези, които вече са записали програма за обучение в университет – да получат признаване на присъдените кредити. Отчита се, че таксуването на тези дейности е възпиращ фактор за някои от курсистите. От друга страна е установено, че издаването на дигитални значки, които удостоверяват придобиването на умения, подходящи за пазара на труда, в повечето случаи е безплатна услуга.

На базата на тези проучвания се изразява съмнение в това, доколко подходящо е избрана категорията обучаеми, която да бъде таксувана. Допуска се, че професионалистите,

които искат да натрупат професионални умения с цел напредък в кариерата, биха били по-склонни (и имат финансови възможности) да заплатят за това, отколкото курсистите, които се опитват да започнат (или завършат) висшето си образование.

Предизвикателства пред съществуващите разпоредби на институциите за висше образование

Посочено е, че според членовете на *Eurotech Alliance*¹⁰ (формиран от водещи университети в Швейцария, Германия, Дания и Холандия) признаването на отвореното учене е свързано със съществена промяна в нагласите. Това се отнася най-вече за институциите за висше образование, където традиционно процесите по **обучение, изготвяне на съдържание, оценяване и удостоверяване** са смятани за неразривни части от едно цяло. От друга страна, признаването на неформалното отворено учене изисква **отделяне** на тези елементи, което нарушава статуквото на университетите в това да са единствен компетентен орган по предоставянето на тези услуги. Изказано е подозрение, че промяната би довела до сериозен конфликт със съществуващите национални разпоредби относно ролята на институциите за висше образование.

Според извършено проучване сред водещи европейски университети, много малка част от тях са склонни да оценяват отворено учене, което е проведено с образователни материали и по програмен план, осигурен от друга институция. Съгласно националното законода-

телство, висшите училища са тези, които извършват оценяването и удостоверяването на студенти в традиционна форма на обучение. Отворените онлайн курсове, обаче, често са предоставяни от различна институция, което прави процеса на признаване и присъждане на кредити изключително труден. За да бъде признато подобно обучение и да бъдат присъдени ECTS кредити, често се налага студентите да записват допълнителна програма в даден университет (дистанционна или друга неприсъствена форма), което е в контраст с философията на отвореното неформално учене, като средство за свободен достъп до образование.

Липса на насоки относно възможностите за признаване

Наличната информация сочи, че много малко от курсовете за отворено учене предоставят предварителна информация на курсистите относно възможността за признаване (от страна на университети или работодатели) на удостоверенията за успешно завършено обучение. Доставчиците на отворените онлайн курсове, за които се присъждат ECTS кредити, обикновено нямат предварително сключени споразумения с висши институции за признаване, които да способстват евентуален кредитен трансфер към програма за висше образование. Не са намерени и примери за помощ и насоки от страна на доставчиците при изграждане на електронно портфолио на курсистите, което би удостоверило придобити знания и умения пред работодателите.

¹⁰ The Eurotech Universities Alliance – съюз за стратегическо партньорство между водещи световни университети за наука и технологии.

Основни препоръки

Препоръки към институциите за висше образование

1. Валидиране на отвореното учение чрез документиране на успешно завършени отворени онлайн курсове.

Основополагащо е да се даде възможност на курсистите за присъждане на формални кредити на базата на постиженията им отдокументирано отвореноучене. В тази връзка се препоръчва институциите за висше образование да проектират отворени курсове, в които учебната програма, оценяването и начините за удостоверяване на резултатите са прозрачни и ясни (прилагане на „светофарния модел“). Те трябва да подпомагат и улестяват бъдещо признаване.

2. Да се предостави възможност за „свободноизбираеми курсове“ и „курсове за самообучение“, които да включват образователни ресурси с отворен достъп като част от учебната програма.

Посочва се, че свободноизбираемата форма на обучение би могла да бъде част от изследователски проект или практическа работа, която да е компонент от учебната програма. Подчертано е значението на отвореното учене като средство за допълване и създаване на гъвкавост и разнообразие в образователния процес. Изтъкната е ползата от онлайн курсовете с отворен достъп, като средство за прокарване на институционални политики и предоставяне на по-голям образователен избор на студентите.

Отправят се препоръки към университете за изготвяне на правила за свободноизбираемите курсовете и самообучението на студентите, които да не изключват употребата на отворени онлайн източници, предлагани от външни институции, както и да не забраняват (отричат) условията, при които курсовете протичат (напр. неприсъствено оценяване или онлайн мониторинг на изпитния процес).

Препоръки към институциите, предлагащи отворени онлайн курсове

1. Предоставяне на прозрачна информация на обучаемите и на признаващите институции (университети/работодатели).

След систематизиране на резултатите от извършените изследвания, *Съвместният изследователски център на ЕК* въвежда термина „светофарен модел“ (виж фиг. 7), като средство за решаване на проблемите и преодоляване на препятствията пред признаването на отвореното учене. Неговата насоченост не е само към доставчиците на отворени курсове (като критерии, които да бъдат спазени при проектирането на курса), но и към институциите, които предстои да извършат признаването на резултатите от еченето (като насоки за създаването на регулации). Предложеният модел гарантира прозрачност, която би улеснила както висшите учелеща, така и работодателите при валидирането на придобитите знания, умения и компетентности.

В допълнение се отправя препоръка към доставчиците на отворени онлайн курсове да предоставят информация на обучаемите относно възможностите за признаване (като RPL, свободноизбираеми курсове,

възможност за трансфер на кредити по програмата „Erasmus+“, сключени споразумения и т.н.).

2. Присъединяване към европейски организации и изграждане на партньорства с висши училища и работодатели.

Подчертава се тенденцията за отваряне на образованието в цяла Европа. В тази връзка се споменават няколко европейски организации, които работят в тази посока – инициативата *OpenupEd* и мрежата *Eurotech Universities*. Водещи европейски университети вече изграждат съвместна политики за отворено учене – инициативата за образователни ресурси с отворен достъп – OERu initiative.

Препоръчва се при създаване на отворени онлайн курсове, които биха послужили като средство за кариерно развитие и конкурентоспособност на пазара на труда, да се търси одобрение от страна на работодатели, които биха извършили последващо признаване. По този начин възможностите за реализация на натрупаните знания и умения се увеличават.

3. Търсене на начини за оценяване и присъждане на ECTS кредити чрез избягване на строго формални процедури.

Присъждането на ECTS кредити позволява тяхното последващо трансфериране към други институции за висше образование. Препоръчва се доставчиците на отворено учене да проучват своите институционални процедури за прием и правилата за присъждане на кредити. Необходимо е да се търсят алтернативни възможности за включване в курсовете, като студент в допълнително обучение (*extra curricular student*) или

гостуващ студент (*visiting student*), които да позволяват полагането изпити и присъждането на кредити.

Препоръка за политиките на европейските и държавите членки на ЕС

Насърчаване на диалога и сътрудничеството между участниците в интернационализацията на висшите училища, студентската мобилност и валидирането на неформалното и самостоятелното учене.

Посочва се, че единственият начин за интегриране на отвореното образование в образователната система е чрез диалог и сътрудничество на международно ниво. Изтъква се потребността от създаването на регулации, които да изключват възможностите за дискриминация по отношение на начините на провеждане на обучението. Отправят се препоръки към държавите членки на ЕС за прокарване на политика, която би окуражила и улеснила използването на отвореното учене и неговото последващо признаване от страна на работодателите.

Важна част от процеса по интегриране на неформалното и отвореното учене в европейските образователни системи е стимулирането на обмен на ECTS кредити. За целта трябва да се изследват възможностите и правилата за признаване на подобен вид учене, както и сключените междуинституционални споразумения, касаещи отворените онлайн курсове и други източници, базирани на образователни ресурси с отворен достъп. Процесът трябва да бъде свързан и с вече установените механизми за валидиране на неформалното учене.

Обобщение

Историята на студентската мобилност и присъждането на ECTS кредити в Европа се характеризира със система, в която студентите получават възможност за обучение, оценяване и присъждане на кредити от една и съща образователна институция. Отвореното онлайн образование, от своя страна, предоставя по-свободни възможности за удостоверяване и оценяване на преминатите курсове и усвоените знания и умения чрез средствата на онлайн мониторинга. Подчертана е необходимостта от по-изчерпателен преглед на националните разпоредби, изискванията на агенциите за качество и институционалните правила, за да се открият адекватни решения за признаване на неформалното учене и трансферирането на ECTS кредити. Ключовите въпроси в този процес са:

- Само студенти ли могат да бъдат оценявани и да получават ECTS кредити? Ако отговорът е положителен, то тогава как другите учещи биха могли да се регистрират като „гост-студенти“ в институцията, провеждаща отвореното учене, за да получат оценяване и присъждане на ECTS кредити?

- Може ли оценяването за присъждане на ECTS кредити да бъде осъществявано онлайн, чрез средствата на дистанционния мониторинг, или висшите училища са задължени да го провеждат на място?

- Трябва ли отворен онлайн курс да включва в себе си определен брой присъствени часове, за да бъде зачетен като част от учебната програма за придобиване на образователна степен?

- Какви са благоприятстващите факторите и бариерите пред признаването на неформалното отворено учене от гледна точка на академичните среди и ръководствата на висшите училища?

Отбелязва се, че по-задълбочено изследване на законодателствата и практиките в държавите членки на ЕС би способствало създаването на стратегии за напредък и признаване на неформалното учене в Европа. Посочва се, че това е начинът за премахване на регулаторните пречки пред признаването и изграждането на благоприятни условия за успешното интегриране на неформалното отворено учене в европейските образователни системи.

Стела Славчева

Източник:

Validation of Non-formal MOOC-based Learning (2016)

<http://dx.doi.org/10.2791/809371>

НАЦИД

ISSN 1314-8958 (Print)
ISSN 2367-9417 (Online)